

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНОГО І ТИПОЛОГІЧНОГО
МОВОЗНАВСТВА

[CURRENT ISSUES IN COMPARATIVE AND HISTORICAL LINGUISTICS AND LINGUISTIC TYPOLOGY /

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СРАВНИТЕЛЬНО-ИСТОРИЧЕСКОГО И ТИПОЛОГИЧЕСКОГО
ЯЗЫКОЗНАНИЯ]

УДК 811.133.1'373.46:53

Стаття надійшла до редакції [Article received /

Статья поступила в редакцию] – 16.08.2019 р.

Перевірено на плагіат [Checked for plagiarism / Проверено на плагиат] – 17.08.2019 р.

Оригінальність тексту [The originality of the text / Оригинальность текста] – 100 %

<http://doi.org/10.17721/2663-6530.2019.36.03>

АНТОНІМІЧНІ ВІДНОШЕННЯ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ФІЗИЧНІЙ
ТЕРМІНОСИСТЕМІ

Оксана Віталіївна Галян (м. Луцьк Україна)

oksana_h19@ukr.net

кандидат філологічних наук, асистент кафедри романських мов та інтерлінгвістики
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
(Міністерство освіти і науки України)
43025, м. Луцьк, пр. Волі, 13

Стаття присвячена актуальним проблемам явища антонімії у фізичній терміносистемі. Автором наведено класифікації антонімів за семантичним і структурним критерієм. Проведено зіставний аналіз антонімічних пар, як категорії протилежності, у поняттєво-семантичному аспекті. Основою антонімічних відношень у фізичній терміносистемі є семантика родового поняття. Це визначає видові граничні поняття, через які реалізовано протиставлення. Встановлено функціональну та семантичну нееквівалентність антонімічних пар із загальноновживаної та термінологічної лексики. Уважаємо, що це пов'язано з наданням нових смислових характеристик антонімічній парі із збереженням основних семантичних ознак, які застосовуються в загальноновживаній лексиці.

(Актуальні питання порівняльно-історичного і типологічного мовознавства

[Актуальные вопросы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

Антонімічні відношення у французькій фізичній терміносистемі (Українською) **[Антонимические отношения во французской физической терминосистеме** (На укр. яз.)

© Галян О. В. [Галян О. В.] oksana_h19@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

Фізичні терміни-антоніми можуть вступати у синонімічні відношення і утворювати ряди, функціональність яких залежить від фахового контексту. За семантичним критерієм у фізичній терміносистемі антоніми поділено на контрарні (градуальні), комплементарні та векторні. У статті описані їх семантичні характеристики та особливості функціонування в текстах.

***Ключові слова:** фізична терміносистема, антонім, антонімічні відношення, синонімічний ряд, лексика.*

ANTONYMIC RELATIONS IN FRENCH PHYSICS TERMINOLOGY

Oksana V. Halyan (Lutsk, Ukraine)

oksana_h19@ukr.net

PhD (Philology), assistant lecturer at the Department of
 Romance Languages and Interlinguistics
 Eastern European University named after Lesya Ukrainka
 (Ministry of Science and Education)
 13 Voli avenue, Lutsk 43009, Ukraine

The article addresses the topical issue of antonymy in a terminology system. The author reviews classifications of antonyms based on the semantic and structural criteria. A contrastive analysis of antonymic pairs as an opposition category is performed from the conceptual-semantic perspective. The basis of antonymic relations in a physics terminology system is the semantics of a hypernym term. It determines the extreme hyponym terms through which opposition is realized. It is shown that antonymic pairs in the lexicon of common usage and in a terminology system are not identical. The author posits that this is due to antonymic pairs acquiring new semantic elements while preserving key semantic features present in commonly used words. Antonymic terms in physics can enter into synonymic relations and form synonym sets whose functionality depends on the context of scientific text. Antonyms among physics terms have been divided into contrary (gradual), complementary, and vectorial based by the semantic criterion. The article describes their semantic characteristics and peculiarities of functioning in texts. In particular, contrary antonymic pairs denote two opposite kinds of concepts, between which there are one or more intermediate terms indicating the increase or decrease of a conceptual feature. Complementary antonymy is characterized by the fact that words that are opposed through hyponym terms complement of a single hypernym term and do not contain any intermediate lexical elements. In this kind of antonymy, it is necessary to

(Current issues in comparative and
 historical linguistics and linguistic typology)

Antonymic relations in French physics terminology (in Ukrainian) [Antonimichni vidnoshennja u francuz'kij fizychnij terminosystemi]

© Halyan O. V. [Galjan O. V.] oksana_h19@ukr.net

**ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]**

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

clearly identify both elements of opposition to avoid ambiguity in the opposition of physical terms. Vector antonymy consist in the opposite of different actions, motions, signs and is quite common in physics terminology.

Key words: physics terminology, contrary (gradual), complementary, vectorial antonyms, antonymic relations, synonymously series, vocabulary.

**АНТОНИМИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ ВО ФРАНЦУЗСКОЙ
ФИЗИЧЕСКОЙ ТЕРМИНОСИСТЕМЕ**

Оксана Витальевна Галян (г. Луцк, Украина)

oksana_h19@ukr.net

кандидат филологических наук, ассистент кафедры романских языков и
интерлингвистики

Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки

(Министерство образования и науки Украины)

43025, г. Луцк, пр. Воли, 13

Статья посвящена актуальным проблемам явления антонимии в физической терминосистеме. Автором приведены классификации антонимов по семантическим и структурным критериям. Проведено сопоставительный анализ антонимических пар, как категории противоположности, в понятийно-семантическом аспекте. Основой антонимических отношений в физической терминосистеме является семантика родового понятия. Это определяет видовые граничные понятия, по которым реализовано противопоставление. Установлено функциональную и семантическую неэквивалентность антонимических пар с общеупотребительной и терминологической лексикой. Считаем, что это связано с предоставлением новых смысловых характеристик антонимической паре с сохранением основных семантических признаков, применяемых в общеупотребительной лексике. Физические термины-антонимы могут вступать в синонимические отношения и образовывать ряды, функциональность которых зависит от профессионального контекста. За семантическим критерием в физической терминосистеме антонимы разделены на контрарные (градуальные), комплементарные и векторные. В статье приведены их семантическая характеристика и особенности функционирования в текстах.

Ключевые слова: физическая терминосистема, антоним, антонимические отношения, синонимический ряд, лексика.

(Актуальні питання порівняльно-історичного і типологічного мовознавства

[Актуальные вопросы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

Антонімічні відношення у французькій фізичній терміносистемі (Українською) [Антонимические отношения во французской физической терминосистеме (На укр. яз.)]

© Галян О. В. [Галян О. В.] oksana_h19@ukr.net

Вступ

Антонімічні відношення встановлюються між лексемами, які характеризують взаємно протилежні семантичні ознаки. У мовознавстві антонімія ґрунтується на логічній протилежності, яка знаходиться всередині однієї семантичної суті, що виражає процес, явище, властивість, дію і т. ін. На відміну від явищ синонімії, полісемії та омонімії, антонімічні відношення формуються в бінарній підсистемі, компоненти якої об'єднані в групу за спільною родовою ознакою. Структурний склад підсистеми призводить до того, що антонімічні відношення між терміноелементами не відрізняються суттєво від таких же відношень у загальнонавчальній лексиці. Водночас необхідно зауважити, що попередні дослідження антонімів стосуються в основному загальнонавчальної та лексики соціально-гуманітарного напрямку [4; 6; 9].

Метою дослідження – проаналізувати антонімічні відношення у фізичній терміносистемі французької мови у поняттєво-семантичному аспекті.

Об'єктом дослідження є фізичні терміни французької мови.
Предмет дослідження – особливості антонімічних відношень у фізичній терміносистемі французької мови.

Основний зміст

Існування антонімічних відношень у термінознавстві не супроводжується такими ж дискусіями, як щодо синонімії чи полісемії. Передусім це пов'язано з тим, що антонімічне протиставлення не порушує принципів термінотворення – однозначності, системності та точності. Треба зазначити, що не всі лінгвісти вважають термінологічну антонімію суб'єктом дослідження в мовознавстві. Л. О. Новиков стверджує, що в термінознавстві антонімічні відношення не існують [7]. Йому опонують більшість мовознавців, зокрема В. П. Даниленко вважає, що антонімія в термінології більше поширена, ніж у загальнолітературній мові [3, с. 25] і є способом вираження явищ науки [3, с. 27]. Уважаємо, що в лінгвістиці

(Current issues in comparative and
historical linguistics and linguistic typology)

Antonymic relations in French physics terminology (in Ukrainian) [Antonimichni vidnoshennja u francuz'kij fizychnij terminosystemi]

© Halyan O. V. [Galjan O. V.] oksana_h19@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

термінологічна антонімія – природне явище, яке у парадигматичному аспекті виражає суть категорії протилежності.

У французькій мові антонімію досліджували Ш. Баллі, Н. М. Лопатникова [1; 5], а серед сучасників – Паскаль Амсілі [12], Тереза Гермак-Зелінська [10]. Проте у фахових терміносистемах дослідження вкрай незначні, за винятком деяких аспектів релігійної [4] та економічної [2] лексики. У фізичній терміносистемі (ФТ) французької мови аналіз антонімічних відношень на основі літературних джерел нам невідомий. Водночас потреба в такому дослідженні особливо необхідна, оскільки денотативні фізичні терміни часто номінують протилежні процеси, явища та властивості речовини: *force centripète* ‘доцентрова сила’, – *force centrifuge* ‘відцентрова сила’, *synthèse atomique* ‘синтез (ядерний) атомів’ – *désintégration atomique* ‘розпад (ядерний) атомів’, *couche ouverte* ‘незаповнена (електронна) оболонка’ – *couche complète* ‘заповнена (електронна) оболонка’, *liaison saturée* ‘насичений зв’язок’ – *liaison insaturée* ‘ненасичений зв’язок’.

За семантичним критерієм антоніми ФТ французької мови можна поділити на такі види: **контрарні (градуальні), комплементарні, векторні**.

1. **Контрарні** антонімічні пари позначають два протилежні видові поняття, між якими існує один або декілька проміжних членів, що вказують на зростання чи спад поняттєвої ознаки [8, с. 245]. У ФТ контрарні антоніми нетипові, тому зафіксовано лише декілька пар із проміжними ланками: *état solide* ‘твердий стан’ – *liquidité* ‘рідкий стан’ – *état gazeux* ‘газоподібний стан’, *génération* ‘генерація’ – *amplification* ‘підсилення’ – *atténuation* ‘послаблення’ – *extinction* ‘згасання’ (сигналу), *réflexion totale* ‘повне відбивання’ – *réflexion incomplète* ‘неповне відбивання’ – *absorption* ‘поглинання’, *congeler* ‘заморожувати’ – *réfrigérer* ‘охолоджувати’ – *échauffer* ‘нагрівати’ – *embraser* ‘розжарювати, розпикати’. Такий вид антонімів найбільше поширений у загальноновживаній лексиці, оскільки в основі протилежності лежить зростання або спадання ступеня якості.

2. **Комплементарна** антонімія характеризується тим, що слова, які протиставляються через видові поняття взаємодоповнюють єдине родово

(Актуальні питання порівняльно-історичного і типологічного мовознавства

[Актуальные вопросы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

Антонімічні відношення у французькій фізичній терміносистемі (Українською) [Антонимические отношения во французской физической терминисистеме (На укр. яз.)]

© Галія О. В. [Галія О. В.] oksana_h19@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
 [PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHIVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

поняття і не містять жодних проміжних лексичних елементів: *maximum de diffraction* ‘дифракційний максимум’ – *minimum de diffraction* ‘дифракційний мінімум’, *équilibre stable* ‘стійка рівновага’ – *équilibre instable* ‘нестійка рівновага’, *courant continu* ‘постійний струм’ – *courant alternatif* ‘змінний струм’, *proton* ‘протон’ – *antiproton* ‘антипротон’, *matière* ‘матерія’ – *antimatière* ‘антиматерія’, *pressurisation* ‘збільшення тиску’ – *decompression* ‘зменшення тиску’, *accélération* ‘прискорення’ – *décélération* ‘сповільнення’, *atome excité* ‘збуджений атом’ – *atome au repos* ‘незбуджений атом’, *force constante* ‘стала сила’ – *force variable* ‘змінна сила’, *processus réversible* ‘оборотний процес’ – *processus irréversible* ‘необоротний процес’.

У фізичних текстах комплементарне протиставлення часто виконує функцію контрастного співставлення [8, с. 248] і реалізується за схемою: «А, а не В» або «не А, а В». Така логічна модель становить основу протиставлення і виявляється у фізичних текстах як модель антонімії. Наприклад: “*Bien que la nature de la largeur spectrale ne soit pas spécifiée pour réaliser le lissage, on préfère utiliser une **modulation de fréquence** plutôt qu’une **modulation d’amplitude** qui est néfaste lors de la propagation dans la chaîne*” [11, с. 302] ‘Хоча природа спектральної ширини не була точно визначена для проведення згладжування, переважно використовують частотну модуляцію, а не амплітудну модуляцію, яка є шкідливою для поширення в мережі.’

У комплементарній антонімії необхідно однозначно визначати обидва елементи протиставлення для уникнення неоднозначності в протиставленні фізичних термінів. Опозиційна лексема повинна не лише заперечувати дефініцію своєї пари, але чітко означити зміст протиставлення. Наприклад, терміну *courant continu* ‘постійний струм’ не підходить антонімічне протиставлення *courant instable* ‘непостійний струм’ або *écoulement turbulent* ‘турбулентний потік’ – *écoulement laminaire* ‘ламінальний потік’, а не *écoulement irrotationnel* ‘безвихровий потік’, *chargé* ‘заряджений’ – *déchargé* ‘розряджений’, а не *non chargé* ‘незаряджений’.

(Current issues in comparative and

historical linguistics and linguistic typology)

Antonymic relations in French physics terminology (in Ukrainian) [Antonimichni vidnoshennja u francuz'kij fizychnij terminosystemi]

© Halyan O. V. [Galjan O. V.] oksana_h19@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

Отже, невдалий вибір антоніма може зумовити семантичну невизначеність протиставлення фізичного терміна.

3. Векторна протилежність $\angle$ лат. *vektor* ‘той, що везе, несе’ [8, с. 245] полягає в протилежності різноспрямованих дій, рухів, ознак [8, с. 246]. Цей вид антонімії у ФТ французької мови представлений такими парами: *dilatation adiabatique* ‘адіабатичне розширення’ – *compression adiabatique* ‘адіабатичний стиск’, *force d'attraction* ‘сила притягання’ – *force répulsive* ‘сила відштовхування’, *extension latérale* ‘поперечне видовження’ – *contraction transversale* ‘поперечний стиск’, *accélération centrifuge* ‘відцентрове прискорення’ – *accélération centripète* ‘доцентрове прискорення’, *élargissement de raie* ‘розширення спектральної лінії’ – *rétrécissement de raie* ‘звуження спектральної лінії’, *neutrons accélérateur* ‘прискорювач нейтронів’ – *modérateur de neutrons* ‘сповільнювач нейтронів’, *absorptibilité* ‘поглинальна здатність’ – *réflexibilité* ‘відбивна здатність’.

Векторна антонімія досить поширена у фізичній термінології, що пов’язано зі специфікою фізики як науки про явища та процеси, що відбуваються в природі. Інваріантом усіх вказаних антонімічних відношень є семантика родового поняття, що визначає видові граничні поняття, через які реалізовано протиставлення.

Лексичне протиставлення – досить поширене явище в загальноновживаній лексиці, а також, як підтверджує наше дослідження, у ФТ французької мови. Тому цікаво простежити виникнення антонімів для одних і тих самих лексем у полі загальноновживаної і термінологічної лексики (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння антонімів у полі ФТ та загальноновживаної лексики

Лексема	Антонім у ФТ	Антонім у загальноновживаній лексиці	Примітка
<i>matière</i>	<i>antimatière</i>	-	

(Актуальні питання порівняльно-історичного і типологічного мовознавства)

[Актуальные вопросы сравнительно-исторического и типологического языкознания]

Антонімічні відношення у французькій фізичній терміносистемі (Українською) [Антонимические отношения во французской физической терминисистеме (На укр. яз.)]

© Галія О. В. [Галія О. В.] oksana_h19@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHIVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

‘матерія’	‘антиматерія’		у загальноживаній лексикі антонім відсутній
<i>localisabilité</i>	<i>délocalisabilité</i>	-	
‘локалізованість’	‘делокалізованість’		
<i>conducteur</i>	<i>diélectrique</i>	-	
‘провідник’	‘діелектрик’		антоніми збігаються
<i>crystallisation</i>	<i>amorphisation</i>	-	
‘кристалізація’	‘аморфізація’		
<i>absorption</i>	<i>desorption</i>	-	
‘поглинання’	‘десорбція’		антоніми збігаються
<i>bombé</i>	<i>concave</i>	<i>concave</i>	
‘випуклий’	‘вгнутий’	‘вгнутий’	
<i>sensibilité</i>	<i>insensibilité</i>	<i>insensibilité</i>	
‘чутливість’	‘нечутливість’	‘нечутливість’	антоніми різні
<i>variabilité</i>	<i>constance</i>	<i>constance</i>	
‘мінливість, нестійкість’	‘сталість, стабільність’	‘стабільність’	
<i>chaotique</i>	<i>ordonné</i>	<i>ordonné</i>	
‘хаотичний’	‘впорядкований’	‘впорядкований’	антоніми різні
<i>continu</i>	<i>discret</i>	<i>entrecoupé</i>	
‘неперервний’	‘дискретний’ (спектр)	‘переривчастий’	
<i>accélérer</i>	<i>retarder</i>	<i>entraver</i>	
‘прискорювати’	‘сповільнювати’ (перетворення)	‘сповільнювати, стримувати’	антоніми різні
<i>excite</i>	<i>fondamental</i>	<i>calme</i>	
‘збуджений’	‘основний’ (стан)	‘спокійний’	
<i>élasticité</i>	<i>inflexibilité</i>	<i>dureté</i>	
‘еластичність’	‘жорсткість, негнучкість’	‘жорсткість, суворість’	

(Current issues in comparative and historical linguistics and linguistic typology)

Antonymic relations in French physics terminology (in Ukrainian) [Antonimichni vidnoshennja u francuz'kij fizychnij terminosystemi]

© Halyan O. V. [Galjan O. V.] oksana_h19@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

<i>gravité</i> ‘важкість, вага’	-	<i>lègèreté</i> ‘легкість’	у ФТ антонім відсутній
<i>lumière</i> ‘світло’	-	<i>obscurité</i> ‘темрява’	
<i>force</i> ‘сила’	-	<i>faiblesse</i> ‘слабкість’	
<i>humidité</i> ‘вологість’	-	<i>aridité</i> ‘сухість’	

Отже, таблиця ілюструє, що не кожному фізичному терміну, який має антонім, відповідає лексема із загальноновживаної лексики, і навпаки, не кожній антонімічній парі із загальноновживаної лексики відповідає така сама пара із ФТ. Це свідчить про певну автономність фізичної терміносистеми у французькій мові. Шляхом протиставлення загальноновживаної і фізичної лексики антонімічні пари можна поділити на чотири категорії: антонім відсутній у загальноновживаній лексиці; антоніми збігаються в обох лексиках; антоніми різні в обох лексиках; антонім відсутній у ФТ. Відсутність тотожності загальноновживаної лексики з терміносистемою пов'язуємо з наданням нових смислових характеристик антонімічній парі із збереженням семантичних ознак, які застосовуються в загальноновживаній лексиці. У таблиці 1 не наведено прикладів фізичних термінів і відповідних їм антонімів, які мають смисл лише у фізичній лексиці (*antiferromagnétisme* ‘антиферомагнетизм – *ferromagnétisme* ‘феромагнетизм’, *proton* ‘протон’ – *antiproton* ‘антипротон’, *quark* ‘кварк’ – *antiquark* ‘антикварк’). Очевидно, що їхні антоніми, як і вихідні лексеми функціонують лише в полі ФТ.

Значну поширеність у фаховій термінології набули антоніми-словосполучення, які складаються із двох компонентів. Часто антонімічна пара, наявна в загальноновживаній лексиці, переходить у терміносистему завдяки об'єднанню через підрядний зв'язок із родовим поняттям: *élément léger* ‘легкий елемент’ – *élément lourd* ‘важкий

(Актуальні питання порівняльно-історичного і типологічного мовознавства

[Актуальные вопросы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

Антонімічні відношення у французькій фізичній терміносистемі (Українською) [Антонимические отношения во французской физической терминисистеме (На укр. яз.)]

© Галія О. В. [Galina O. V.] oksana_h19@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
 [PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHIVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

елемент', *faible liaison* 'слабкий зв'язок' – *forte liaison* 'сильний зв'язок', *réduction de la fréquence* 'зменшення частоти' – *augmentation de la fréquence* 'збільшення частоти'. Протиставлення в таких словосполученнях ґрунтується на ознаках семантичної протилежності, що закладені в загальноновживаній лексиці і тотожно транспонується у фахову мову.

У фізичних текстах серед багатокomпонентних словосполучень фізичних термінів рідко трапляються антонімічні пари. Протилежність у таких антонімічних парах зосереджена в одній лексемі через поляризацію семантичної ознаки: *minimum de la bande de conduction* 'нижня межа зони провідності' – *maximum de la bande de valence* 'верхня межа валентної зони', *homogénéité d'un faisceau laser* 'однорідність лазерного пучка' – *hétérogénéité d'un faisceau laser* 'неоднорідність лазерного пучка'. Найбільше – чотири – компоненти знайдено у фізичному терміні-словосполученні, для якого існує антонімічна пара: *photocathode à faible rendement quantique* 'фотокатод с низьким квантовим виходом' – *photocathode à élevé rendement quantique* 'фотокатод із високим квантовим виходом'. Крім того, якщо словосполучення не містить компонентів, які за своєю суттю виражають антонімічність фізичного явища чи процесу, то все словосполучення номінує протилежні фізичні поняття: *bruit de fond* 'фоновий шум, фон' – *signal utile* 'корисний сигнал', *pouvoir convergent* 'оптична сила (лінзи)' – *distance focale* 'фокусна відстань'. Для розуміння змісту такого протиставлення необхідні знання з курсу фізики.

З огляду на велику кількість антонімів, що вживані в дослідженні з фізики у французькій мові можна провести класифікацію за структурним критерієм. Згідно з ним антоніми у ФТ можна поділити на такі види:

1) афіксальні – лексемні корені антонімів збережено, протилежність виражено за допомогою префікса (*isotope stable* 'стійкий ізотоп' – *isotope instable* 'нестійкий ізотоп', *particule* 'частинка' –

(Current issues in comparative and historical linguistics and linguistic typology)

Antonymic relations in French physics terminology (in Ukrainian) [Antonimichni vidnoshennja u francuz'kij fizychnij terminosystemi]

© Halyan O. V. [Galjan O. V.] oksana_h19@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

antiparticule ‘античастинка’, *périodicité* ‘періодичність’ – *apériodicité* ‘неперіодичність’, *excitation* ‘збудження’ – *désexcitation* ‘зняття збудження’, *procédé reversible* ‘оборотний процес’ – *procédé irréversible* ‘необоротний процес’);

2) лексичні – антонімічність понять виражено різними основами:

а) унітарні термінологічні основи (*charge positive* ‘позитивний заряд’ – *charge négative* ‘негативний заряд’, *recombinaison* ‘рекомбінація’ – *ionisation* ‘іонізація’, *augmentation de l'inversion de population* ‘збільшення інверсної населеності’ – *degradation de l'inversion de population* ‘зменшення інверсної населеності’);

б) складні термінооснови – протилежність виражається одним із компонентів терміна (*transformation isotherme* ‘ізотермічне перетворення’ – *transformation polytherme* ‘перетворення в системі з декількома джерелами тепла’, *microcristallin* ‘мікрокристалічний’ – *macrocristallin* ‘макрокристалічний’, *écoulement monodimensionnel* ‘одновимірний потік’ – *écoulement multidimensionnel* ‘багатовимірний потік’).

У сучасній французькій мові зафіксовано випадки, коли антонімія щодо фізичного терміну може бути формально реалізована кількома способами. Тоді одному фізичному терміну і з тим самим значенням протиставлено декілька варіантів антонімів: *laser continu* ‘лазер неперервної дії’ – *laser impulsional* ‘імпульсний лазер’, *laser pulse* ‘пульсуючий лазер’, *accélérateur de neutrons* ‘прискорювач нейтронів’ – *ralentisseur de neutrons*, *modérateur de neutrons* ‘сповільнювач нейтронів’, *contraction du volume* ‘зменшення об’єму’ – *accroissement de volume*, *dilatation de volume* ‘збільшення об’єму’, *radiation dirigée* ‘спрямоване випромінювання’ – *radiation diffusée*, *rayonnement diffuse*, *rayonnement disperse* ‘розсіяне випромінювання’. Отримані антонімі можуть вступати у синонімічні відношення і утворювати синонімічні ряди, функціонувати залежно від фізичного контексту.

Висновки та подальші перспективи досліджень

Отже, у ФТ явище антонімії представлено контрарними,

(Актуальні питання порівняльно-історичного і типологічного мовознавства

[Актуальные вопросы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

Антонімічні відношення у французькій фізичній терміносистемі (Українською) [Антонимические отношения во французской физической терминосистеме (На укр. яз.)]

© Галія О. В. [Галія О. В.] oksana_h19@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

комплементарними та векторними семантичними зв'язками. Порівняння загальновживаних антонімів із фізичними термінами свідчить про часткову автономність фізичної підсистеми. За структурним критерієм антоніми у ФТ можна поділити на афіксальні та неафіксальні.

В основі антонімічних зв'язків лежить логічне протиставлення, що органічно поєднується із причинно-наслідковими зв'язками між фізичними поняттями і на парадигматичному рівні збагачує та систематизує лексику мови. Перспективним, щодо подальшого дослідження, вважаємо порівняльний аналіз антонімічних відношень фізичної терміносистеми із суміжними галузями знань.

Література

1. Балли, Ш. *Общая лингвистика и вопросы французского языка* (Москва, Иностранная литература, 1955), 416.
2. Гаврилова, Н. В. «Деловая терминология международной экономики во французском, английском и русском языках в тезаурусном аспекте.» Автореф. дис. канд. филол. наук, Екатеринбург, 2009.
3. Даниленко, В. П. «Лексико-семантические и грамматические особенности слов-терминов.» *Исследования по русской терминологии* (Москва, Наука, 1971): 7–67.
4. Жерновой, Є. Г. «Релігійна термінологія сучасної французької мови: генеза, семантика, функціонування.» Автореф. дис. канд. філол. наук, Київ, 2003.
5. Лопатникова, Н. Н. *Лексикология современного французского языка* (Москва, Высшая школа, 1971), 150.
6. Николаева, М. А. «Антонимия прилагательных в современном французском языке.» Автореф. дис. канд. филол. наук, Москва, 1976.
7. Новиков, Л. А. *Антонимия в русском языке* (Москва, Изд-во Моск. ун-та, 1973), 289.
8. Новиков, Л. А. *Семантика русского языка : учебное пособие* (Москва, Высшая школа, 1982), 272.
9. Шиганова, Г. А., Суровцева, С. И. «Антонимия предлогов как явление системы (на материале русского и французского языков).» *Вестник Челябинского государственного педагогического университета* 11 (2012):

(Current issues in comparative and historical linguistics and linguistic typology)

Antonymic relations in French physics terminology (in Ukrainian) [Antonimichni vidnoshennja u francuz'kij fizychnij terminosystemij]

© Halyan O. V. [Galjan O. V.] oksana_h19@ukr.net

**ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]**Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

328–335.

10. Giermak-Zielinska Teresa. «Les adjectifs antonymes – statut logique et interprétation sémantique.» *Langages 23e année* 89 (1988): 109–124.
11. Le Garrec, B., Di-Nicola, J. M., Beau, V., Julien, X. «Metrologie des faisceaux et de la tache focale de la LIL.» *J. Phys. IV France* 138 (2006): 297–307.
12. Pascal Amsili. *Antonymie*, access <http://www.semantique-gdr.net/dico/index.php/Antonymie>

References

1. Balli, Sh. *Obshchaya lingvistika i voprosy frantsuzskogo yazyka* (Moskva, Inostrannaya literatura, 1955), 416.
2. Gavrilova, N. V «Delovaya terminologiya mezhdunarodnoy ekonomiki vo frantsuzskom, angliyskom i russkom yazykakh v tezaurusnom aspekte.» Avtoref. dis. kand. filol. nauk, Ekaterinburg, 2009.
3. Danilenko, V. P. «Leksiko-semanticheskie i gramaticheskie osobennosti slov-terminov.» *Issledovaniya po russkoy terminologii* (Moskva, Nauka, 1971): 7–67.
4. Zhernovej, Je. G. «Religijna terminologija suchasnoi' francuz'koi' movy: geneza, semantika, funkcionuvannja.» Avtoref. dys. kand. filol. nauk, Kyi'v, 2003.
5. Lopatnikova, N. N. *Leksikologiya sovremennogo frantsuzskogo yazyka* (Moskva, Vysshaya shkola, 1971), 150.
6. Nikolaeva, M. A. «Antonimiya prilagatel'nykh v sovremennom frantsuzskom yazyke.» Avtoref. dis. kand. filol. nauk, Moskva, 1976.
7. Novikov, L. A. *Antonimiya v russkom yazyke* (Moskva, Izd-vo Mosk. un-ta, 1973), 289.
8. Novikov, L. A. *Semantika russkogo yazyka : uchebnoe posobie* (Moskva, Vysshaya shkola, 1982), 272.
9. Shiganova, G. A., Surovtseva, S. I. «Antonimiya predlogov kak yavlenie sistemy (na materiale russkogo i frantsuzskogo yazykov).» *Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta* 11 (2012): 328–335.
10. Giermak-Zielinska Teresa. «Les adjectifs antonymes – statut logique et interprétation sémantique.» *Langages 23e année* 89 (1988): 109–124.
11. Le Garrec, B., Di-Nicola, J. M., Beau, V., Julien, X. «Metrologie des faisceaux et de la tache focale de la LIL.» *J. Phys. IV France* 138 (2006): 297–307.
12. Pascal Amsili. *Antonymie*, access <http://www.semantique-gdr.net/dico/index.php/Antonymie>

(Актуальні питання порівняльно-історичного і типологічного мовознавства)

[Актуальные вопросы сравнительно-исторического и типологического языкознания]

Антонімічні відношення у французькій фізичній терміносистемі (Українською) [Антонимические отношения во французской физической терминосистеме (На укр. яз.)]© Галія О. В. [Galina O. V.] oksana_h19@ukr.net